

POGOVORI KOLEGA ZA AUTOBIOGRAFIJU „FUGE ZA BJAMAMA OD DINARE DO AVALE (O spoznaji sebe i duše psihijatrije)” u izdanju Elit-medica, Beograd, 2009. godine

1. PREGOVOR PROF DR PETAR BOKUN

Objektivizirati sopstveni život može samo veoma pošten čovek. Profesor Munjiza se u knjizi koristio jedino mogućim sredstvima: objektivnošću, faktografijom i istinom. Impresivna je korektnost kojom oslikava svoje uzore, dok je podmetače klipova na svom životnom i profesionalnom putu, a bilo ih je, osudio na najveću kaznu-zaborav. Hrabrost je prava reč kad autor svoje biobibliografije prikazuje ličnosti koje su za njega autoriteti. Njegov kriterij, fomiran na oštrini psihe osobenog dalmatinskog življa, izdržali su samo pravi ljudi, bilo u humanističkom, bilo profesionalnom vidu.

Jedna od tajni uspeha profesora Munjize, koji je rezultirao mogućnošću da se na svetlo dana iznese ovako impresivan život, leži u njegovoj veri u institucije. On je tokom celog života delegirao njima deo svog autoriteta zasnovanog na radu, marljivosti, korektnosti a one su mu uzvraćale sigurnošću grupnog identiteta. Marko je verovao školi, nastavnicima, pozitivnim drugovima, ferijalcima, izviđačima, sindikatu, fakultetu, partiji, ali i specifičnoj beogradskoj instituciji-kavani. Aktivno je doprinosa u raznim periodima svog života kvalitetu tih institucija što najbolje ilustruje hronologija njegove akademske karijere, gde se uspinjao stepen po stepen do najvišeg zvanja.

Njegov rano uočeni smisao za matematiku neprimetno se upleo u kasnija životna opredeljenja. Iako po vokaciji eminentni stručnjak razbarušene psihijatrije, on unosi u nju manje lukrativan, ali avangardan pristup označen terminima cost-benefit, statistika, epidemiologija, demografija, dakle matematički način mišljenja, jedini koji može izdržati naučnu proveru .

Kad se ukrste brojevi izneseni u ovoj knjizi, oni pokazuju da je autor tokom cele profesionalne karijere kontinuirano aktivan, kako u naučnom tako i pedagoškom smislu. Kad preko 280 bibliografskih jedinica podelimo na mesece radnog veka vidimo da je profesor stalno, doslovce iz meseca u mesec, prisutan na svetskoj i domaćoj naučnoj sceni. Broj ispitanih studenata, specijalizanata, magistanata i doktoranata pokazuje da je on, ne samo ispitivač, nego i oni njega proveravaju i ocenjuju kako to pokazuje deo knjige koji citira mišljenja studenata o njemu.

Životni put Marka Munjize jedna je permanentna uzlazna crta, nema tu oscilacija amplitude, zato što je se svoje kvalitete podredio radu kao vrhunskom meritumu. Zarana je shvatio da iza njega

ne stoji niko, ako sam prethodno ne pokaže i dokaže da zaslužuje ono što želi. A želeo je mnogo i ostvario mnogo, pogotovo kad s uzme u obzir početna tačka negde u vrletima Ljubitovice do višedecenijske profesure na beogradskom univerzitetu i rada na prestižnom Institutu za mentalno zdravlje.

A da mu nije tekao med i mleko ni duvao vetar u leđa najbolje ilustruju dvanaest kredita za ostvarenje krova nad glavom svojoj porodici.

Da pominjanje SKOJ-a u početku knjige nije slučajno ilustrovaću ličnim iskustvom s autorom. Kad sam 1991. godine stigao iz Splita, Marko je pri prvom susretu izvadilo štednu knjižicu i rekao: "Evo, ovo je što imam, uzmi koliko ti treba!" Srećom nije trebalo, ali tim gestom me je „kupio“ za ceo život. To je ilustracija one primordijalne nesebičnosti, poštenja, tog skojevskog mentaliteta, koji je Marko poneo iz rodne kuće i brojnih internata, domova tokom školovanja.

Iako je postigao značajne profesionalne uspehe u alkoholologiji, suicidologiji, psihofarmakologiji, grupnim psihoterapijskim tehnikama ipak će njegov doprinos jugoslavenskoj, pa i svetskoj psihijatriji, prevagnuti u epidemiologiji i primeni matematskih modela na fluidnom terenu ljudske duše. Samozatajan, ali uvek prisutan, kakav je uvek bio kao profesionalac, na privatnom planu je stigao da bude pozitivna identifikaciona osa i ćerci i sinu, koji su nastavili obiteljsku tradiciju kao lekari i to u vremenima kada su toliko konfrontirane generacije očeva i dece. Da je samo to uspeo njegov životni skor bio bi pozitivan, ali on je mnogo više od toga; a to je svaki ispitan student, odgojeni specijalizant kao neka vrsta njegovog deteta. Tokom celog života možemo pratiti kod njega određeni stav negiranja autoriteta a eto, ispao je na koncu veliki autoritet i kao univerziteski profesor, u nauci, ali i kao otac obitelji.

Njegov lik i delo najbolje ilustruje narodna poslovice: "Tiha voda, breg nosi!". Svojom knjigom koja se razlikuje od najvećeg broja objavljenih poslednjih godina, koje koketiraju s negativnim primerima, postavio je uzore za pozitivnu identifikaciju mladima. On svojim životom i delom ovaploćuje jedan popularan naslov koji kaže da samo „maratonci trče počasni krug“. Ova knjiga o Marku dokazuje da život nije trka na 100 metara, gde neko zablesne, nego višedecenijski maraton a da na cilju, završetku tog profesionalnog dela života, samo retki imaju privilegiju da oprtrče počasni krug, da ga dočekaju s lovorom na glavi uzdignuta čela, kao što to može i kao čovek i kao roditelj i kao lekar i kao pedagog, naš Profesor Marko Munjiza.

Prof dr Petar Bokun

2. Dr Dejan Lapčević

Poznata je misao da je čovek više ono što prećuti nego ono što kaže o sebi. Zato je i smisao ovog teksta da dodam i nešto mog iskustva o radu i učenju psihijatrije i ako hoćete upoznavanju života koje sam dobio od prof. Munjize tokom našeg zajedničkog rada.

"Ja sam nemirnog duha", je izjava prof. Munjize koja mi se uvek javi kada se setim vremena koje smo zajedno proveli u IMZ.

U prvi mah sam mislio da je to kritika na sopstveni račun i poruka studentima i saradnicima da se čuvaju toga ukoliko ga prepoznaju kod sebe. Međutim, vrlo brzo sam shvatio da je to zapravo poruka i usmerenje mlađim kolegama da se nikada ne pomire sa nezadovoljstvom i preprekama u životu, da se ne predaju bez traženja novih rešenja, pronalaženja u sebi novih talenata i mogućnosti, pokušaja da se realizuju u novoj ulozi i novim okolnostima. Čak i eventualni neuspeh je deo spoznaje i određenja sebe.

Naravno, za prihvatanje svoje neuspešnosti treba mnogo snage i hrabrosti ali nije bilo straha od greške u svakodnevnom radu sa profesorom. Svaka greška nas početnika je uvek bila dobrodošla polazna stanica na putu učenja i sticanja kliničkog iskustva. Neretko je profesor u takvim prilikama navodio lična iskustava i učenja na svojim greškama kada je on započinjao svoj put kliničara. I kasnije, kada sam ovladao psihijatrijskim zanatom, savete koje sam dobijao su bili uvek iskustveno-praktični, oslobođeni suvišnog teoretisanja, proizašli iz rada, a ne iz „aktuelnih teorijskih postavki“. Imam utisak da je uživao u nalaženju novih rešenja profesionalnih i životnih problema koji su, pogotovu u devedestim godinama kada smo radili zajedno, često izgledali kao da im nema kraja i da su nerešivi.

Prof Munjiza je jedan od retkih profesora koji je uvek na prvo mesto u edukaciji mlađih kolega stavljao kliničko iskustvo i uvek je odgovarao na postavljeno pitanje: "A kako vi to radite? ". Izbegavao je jedan od čuvenih odgovora, ili bar ja to nisam čuo, teorijsko-beziskustveno opredeljenih edukatora : " Videćete kada vi budete počeli... ". Teorija je bila samo okvir svakodnevnog rada i u „beživotnom obliku“ rezervisana za amfiteatar.

Taj iskorak iz zadatih okvira profesije i života na koji je profesor znao da ukaže je bilo pravo osveženje za njegove saradnike i studente. Sećam se kad sam mu „kukao“ da nisam spreman za specijalistički ispit da je odgovorio: "Izađi ti na ispit, pa ćeš posle da učiš psihijatriju, na pravi način, uz pacijente". Ili kada mi je istom prilikom naredio da tri dana pred specijalistički ispit ne pipnem

knjigu nego da idem u bioskop, šetnju, utakmicu, pozorište...Sve je zvučalo kao jeres za specijalizanta. Ali, zapravo, to jeste savet iz iskustva, a ne egocentrična mistifikacija značaja sopstvene uloge profesora.

Naravno ne mogu a da se ovom prilikom ne setim kolega C sekcije dnevne bolnice: Dr Cindric, Dr Lazarevic, Dr Mandica ... sa kojima sam zajedno uz vođstvo prof Munjize ostvario takav kvalitet u lečenju psihoza koji se pamti. Čekaonica dispanzera jedva da je mogla da primi sve pacijente koji su čekali na naš pregled, dok je soba za grupni rad nekada bila ispunjena sa više od 40 psihotičnih pacijenata , od kojih su mnogi bili indikovani i za lečenje na kliničkom odeljenju. Sve vreme radeći u sjajnoj atmosferi uz besprekornu ličnu odgovornost i osećaj za potrebu kolega sa kojima radimo. Siguran sam, da ništa od te pozitivne atmosfere ne bi bilo da nije postojao pozitivan odnos prof Munjize prema svakom od nas sa punom otvorenošću, bez trunke manipulativnog u svakom smislu te reči i bez imalo sujete ili straha da će bilo ko od nas pokazati veće znanje. Naprotiv, sve nove ideje je prihvatao otvoreno i spremno. Uostalom prava moć se i pokazuje kroz dozvolu, a ne kroz zabranu.

Ali, mnogi od nas (uostalom kako smo i tražili od naših pacijenata) su krenuli da se usklađuju sa realitetom obrevši se na raznim stranama sveta ili potpuno drugim radnim mestima.

Izgleda da je profesorov nemiran duh bio zarazan.

Kako god, iskustvo je jedini pravi imetak, a pozitivno iskustvo je jedino pravo nepotrošivo bogatstvo koje uvek nosimo sa sobom. Što ga više prizivamo u svest sve ga je više.

Želim na ovaj način da se zahvalim Prof. Marku Munjizi što je nesebično podelio deo svog znanja i bogatog kliničkog i životnog iskustva meni, svim svojim studentima, saradnicima i onima koji su hteli i mogli da ga čuju. A nije morao.

3. DR DRAGANE JOSIFOVIĆ – KOSTIĆ

Profesora Marka Munjizu upoznajem „u vremenu u kome ni mladi ni stari nisu više nalazili svoje pravo mesto. Sva mesta za koje se stotinama godinama znalo kako su i gde postavljena u vremenu i prostoru bila su ispreturana, polomljena ili pak pomerena, a da nova sve do danas, još neudobna, nedosegnuta ili neodgovarajuća“. (citat iz Vaše knjige).

Dilema vremena, dilema samog autora ove knjige: „Da li hoću da budem kakav jesam, uzimajući u obzir sledstvene reakcije drugih, ili da se prilagodim očekivanjima i zahtevima drugih da bih bio prihvaćen?“. Naš „profa“ ostaje „onakav kakav jeste“, pruživši nam ključ od svoje ordinacije, otvorio je nesebično svima nama vrata svoje ličnosti. To čini i ovom svojom knjigom.

Tekst koji je pred nama, ostvarenje neobično po mnogo čemu u našoj stručnoj literaturi, pa i u srpskoj psihijatrijskoj publicistici uopšte, odraz je onoga što sam autor profesor Marko Munjiza jeste. Čovek „nemirnog duha“, dobrote, iskrenosti, oštroomnosti i nadasve skromnosti.

Najveći poznavalac socijalne psihijatrije na ovim prostorima i poznavalac primene epidemiološkog metoda i matematičkih modela u kliničkoj i socijalnoj psihijatriji. Bez širokog obima njegovih radova, ne bi se ni mogla zamisliti naša socijalno-psihijatrijska misao koja čini osnovu savremene kliničke i preventivno orjentisane psihijatrije. Od strane evropskih naučnih krugova svrstan je među nekoliko najznačajnijih psihijatrijskih epidemiologa u svetu.

Za brojne generacije studenata, posebno njih preko hiljadu i trista, koji su polagali ispit kod prof. Munjize, budućih i sadašnjih profesora, intelektualaca, kolega neuropsihijatarata i psihijatarata uključujući njih više od dvesta koji su kod njega polagali specijalistički ispit, ovaj omiljeni sedi profesor je jednostavno i toplo: studentski i specijalizantski otac.

Nesebično prenoseći iskustva svojih učitelja na nas mlađe kolege, nenametljivo na sebi svojstven način, savetovao nas je da strpljivo i predano gradimo svoje profesionalne i životne karijere, da razvijamo samokritički odnos prema onome što činimo kako u psihijatriji, tako i u životu. Reči profesorke Slavke Petrović-Morić upućene njemu: „Treba da znaš kada, koga i zašto nešto pitaš.“ zahvaljujući profesoru Marku Munjizi našle su put i do nas u ovim vremenima. Deleći sa nama specijalizantima svoj radni prostor, svoje životne priče, razmišljanja i nedoumice, obogaćivao nas je svojim životnim i profesionalnim iskustvom, poštujući ličnosti u nama. Njegova originalnost, topao ljudski odnos prema svima nama, smanjivala je akademski jaz, dopuštala našu kreativnost, ne ugrožavajući granice uzajamnog poštovanja. To je profesor Munjiza u svom setingu. Bila mi je čast da budem među poslednjim specijalizantima psihijatrije, koje je profesor Munjiza primio u svoju „veliku grupu“, i u ime svih nas veliko hvala.

Sa puno poštovanja, iskrene pohvale i istinskog priznanja za uloženi trud, pokazano umeće i ostvarenje ovog po mnogo čemu neobičnog štiva i nove forme u našoj stručnoj literaturi, želim da pozdravim dolazak originalnog svedočanstva životnog i profesionalnog puta profesora Marka Munjize.